

— Szuronyt szegezz! . . . Neki a népnek, mert izgat! Karhatalom, szurony direkt nekik!

Lekapta a puskáját, szuronyát előretartva, galoppozott a híd felé. Kápics hülyén, öntudatlanul utána, de a lába nem bírta, bukdácsol, fölkelt, elesett és belekapaszkodott a másik köpenyébe. Az nekitámadt. Összevagdosta a földön.

— Szuronyt, kutya! Megvasallak! Kurtavas! Aristom! . . . Előre!

Az emberek szétfutottak. Kovács hörgött, nyöszörgött, mint a fenevad s utánuk rohant. Egyet elért a kapunál. Egy öreg paraszt éppen akkor akart beugrani a kiskapun, de abban a pillanatban a hegyes szurony — a hátán keresztül szúrva — kijött a hasán. Egyszerre elöntötte a vére. Kápics meglátván a meleg vért, elszedült s vonítani kezdett.

— Pajtás . . . ne bánts . . . nem tudom állni a vért . . . nem lövök rájuk . . . a népre . . .

Az őrsvezető szaladt a többi után. De arra már zúgott-zengett az utca. Előjöttek a falubeliek kapával, vasvillákkal. Köveket dobáltak a csendőrökre. Kovács megijedt. Elfutott a község házára. Fölszakította az ajtót, aztán magára zárta. Bent maradt és az ablakon keresztül lövöldözött ki az utcára. Ekkor már összefutott az egész falu. Lőtávolon kívül félkörben fölálltak és készültek megrohanni a csendőröket. Kápics eldobta a puskáját, fölugrott a bejárat karfájára, és elkezdett beszélni a népnek:

— Emberek . . . izé . . . részegek vagyunk, disznók vagyunk! . . . Ne bántsatok engem, testvér a testvért . . . én is polgár vagyok, mint ti . . . földművelő paraszt . . . az apám is az volt. Negyediben születtem . . . Perögön kereszteltek! . . . Azt mondom, nem lövök rátok, levetem ezt a komisz mundért . . . az államét . . . eldobom a fegyveremet . . . fáj a szívem . . . szentem uccse sírok . . . én itt maradok köztetek . . . veletek, leszek cibil, mert nekem jó szívem van, én nem születtem zsandárnak, mert azok mind kutyák, állatok . . . emberkínzók . . . tudja fene . . .

És elkezdte dobálni magáról a ruhát és kardot. Hirtelen kiáltozás hallatszott, s fenyegető öklök emelkedtek a levegőben. Kovács jelent meg egy ablakban. Ráfogta puskáját a másikra, célzott és bögve kiáltott ki:

— Én nem ismerem irgalmat . . . én jó zsandár vagyok, én nem kímélem az apámat sem, én lelövöm, mert én megesküdtem a törvényre . . . Tűz! . . . Feuer!! . . .

Kápics lebukott a karfáról és nyekkent egyet. Száján vért okádott ki és elterült a porban. Rugdalózkodott, rángatózkodott, s húzta le magáról az uniformist. Végül nagy erővel fölemelkedett a földről, könyökére támaszkodva, bekiáltott az ablakon:

— Komám, úgyis mint . . . nem lövök ráj . . . utolsó . . . posta Pusztaszentpál . . .

Magyar naturalisták és impresszionisták

Tizenhét magyar művész szövetségbe állott abból a célból, hogy munkáikat homogén kiállítások keretében mutassa be a közönségnek. Mindig együttesen fognak föllépni s mindig azon lesznek, hogy képeik közé ne vegyüljön olyan, amely kirína, jellegénél fogva elütne tőlük, vagy az övékétől eltérő más utak felé mutatna. Naturalista és impresszionista festményeket várhatunk tehát, ha e két mesterszót úgy szabad felfognunk, ahogy azt az európai nyelvekben felfogják. Kizártnak látjuk tehát e közösségből azokat a festőket, akik stilizált művekben adnak kifejezést festői érzésüknek, mint például Körösfői, Székely Bertalan, Nagy Sándor, vagy

akik tizenhárompróbás egyéni hitvallásuk révén különben sem szoríthatók semmi népesebb irány keretébe, mint például Mednyánszky.

Ennek a körnek első bemutatóját a múlt héten kaptuk a Nemzeti Szalon termeiben. Friss, élvezetes kiállítás, hisz legjobb művészeink jó része részt vett benne s úgy látszik, hogy legtöbbjük teljes fegyverzetben jelenhetett meg. Szinte magától kínálkozik az összehasonlítás e kör jelentékenyebb festőinek mostani fellépése s tíz év előtt való szereplése közt. Akkor a közönség idegenül tekintett rájuk, a helyiségekbe, ahol meglehetősen bohémesen rendezték tárlataikat, inkább mosolyogni mentek az emberek, mintsem művészi megnyilatkozásokat keresni. Akkor az ő kezdeményezésük nem nélkülözötte a forradalmi jelleget: ki kellett küzdeni a megértést, az elismerést, a méltánylást. Aki azoknak az időknél hírlapi referádáit elolvassa, újra átélheti ama napok művészi izgalmait.

Most a megállapodás, a nagy készség s a jól leszűrt tudás jegyében állanak előttünk képeik. Az akkori rebellisek mesterekké fejlődtek. Hogy ez megtörténhetett, arra őket az egészséges naturalista tanulmány segítette. Szép vonása e nemzedéknek, hogy mindenképpen kerülni igyekezett más festők utánzásait, más festők eredményeinek átvételét. Erőt adott nekik, hogy amennyire emberileg lehetséges, egyenest a természet szemlélletéből igyekeztek mindent méríteni, ami egyéni stílusuk kialakulásához kellett. Ferenczy, Fényes, Réti, Csók, Glatz, Kann, Vaszary s társaik ezen a természetes úton fejlődtek. A műtörténet minden korszakában a viruló, beható naturalizmus televényébe mélyedt minden nagy tehetség gyökere: abból szívta magába az életnedvet. Az eredményt most ezen a kiállításon szemlélheti az olvasó. Nem az egész kiállításra illik ez, hanem csak azokra a festőkre, akik ily úton jutottak fejlesztésre képes stílushoz. Mert vannak itt olyanok is, akik csak oly értelemben modernnek, hogy egy épp e percben felszínre levő festési eljárás fogásait vették át idegen festőktől. Róluk csak annyit mondhatunk, hogy festésük magán viseli ugyan a XX. század elejének külső bélyegét, de nem a lélkét.

Mint a szép ősz gyümölcserlelő verőfénye, úgy hat ránk Szinyei-Merse Pál három képe, ezek ama leszűrt, elmélyedéssel teljes munkák közé tartoznak, amelyeknek motivumait a mester úri parkban, erdő mentén szedgette föl. A hosszú festési gyakorlat mily könnyen vihette volna a virtuózkodás felé, nobiles természetkultusza azonban az igazi tehetséget nem csábítja éfélére. Gyöngéd szeretettel festett művek ezek, a mester utóbbi éveinek tiszta stílusában; nem oly forrongó vérmérsékűek, mint az emlékként szintén kiállított Tourbillon (1847-ből), de hű tükrei egy léleknek, amely mély komolysággal adja tehetsége érett adományait.

És nem forradalom most már Ferenczy Károly, Rippl-Rónai József, Strobentz Frigyes, Vaszary János művészete sem. Mert amiért egykor oly megfeszített erővel küzdöttek, az immár el van érve: megállapították pozíciójukat a természettel és az emberekkel szemben. Tehetségük természetesen sem nem csökkent, sem nem gyarapodott, de megfinomodott, megtisztult, sajátosabb színt öltött magára a mód, amelylyel e vázsnakon megnyilatkozik. Szerencsére a nagy tudást, amelyet szorgos természettanulmányaikkal szerettek, ők sem használták üres, szédítő hatású, de mégis olcsó virtuózkodásra. Hogy képeik oly törülmestzett frissek, szinte azt mondanám: a kert hamvát mutatják, az bizonyára annak tudandó be, hogy igazi tanító-mesterüket, a természetet nagy tudásuk ellenére is nyomról-nyomra meghallgatják. Miután egyéni stílusukat ily díszesen megszerezték, további fejlődésük annak a mélyítésében, egyszerűsítésében bontakozik ki előttünk.

Senki sem mondhatja, hogy művészetük ezzel megfagyott, élettelené lett. Minden talentumnál megeshetik ez a baj, csak annál nem, aki elfogulatlanul, jobbra-balra nem tekintve, a természet tanulmányozásából meríti minden okulását. Vaszary, hogy csak egy példára hivatkozzak, ennek köszönheti, hogy színvilága oly könnyeddé lett, Kann Gyula előadási ereje is itt gyökerezik, Fényes Adolf és Csók István pedig egyenest meglepetést szereztek a gyűjtemény látogatóinak, amaz, hogy képeiről minden súlyos festék, az ouvrier minden verejtéke eltűnt s a könnyed és fényes teljes színek delikát összeshívódéséből áll elő minden képe, Csók pedig női aktjainak hévvel teljes, minden nehézséget könnyű szerrel legyőző pittoreszk és élettelenes formálásával. Azok közül, akik eddigi festési módjuktól eltérve, most újabb kísérletekkel foglalkoznak, néhány idegenszerű s nem érdektelen dekoratív festményt küldött Kernstock és Iványi-Grünwald.

Az ifjúság sorából Hatvany Ferenc és Czigány Dezső tanulmányait tartjuk a legbehatóbbaknak.

Meg kell még emlékeznünk a gyűjteménynek egy sajtószerű jellemvonásáról, amely bár leköti figyelmünket, mégsem válik annak jávára. Egész sor kép, annyi, hogy külön természet lehetne velük megtölteni, teljesen idegen elvek nyomán készült. Elvek s nyilván nem természetsszemlélet nyomán. Tudjuk, hogy néhány francia festő műveiből szedgették össze ezeket az elveket, de a kölcsönholmi nem vált s nem válhatott e festőkben vérré. Ha akad valahol festő, aki hosszas kísérletek nyomán (de a saját maga használatára) kitalál egy előadási formulát, amelynek lényege az, hogy az ember újnyi vastag kék kontúrral szeg be minden formát s e kontúrokba viola-, narancsszín-, zöld-, bíbor-festéket rakosgat, úgy azzal művészi hatást elérhet maga a felaláló, aki egy egész élet tapasztalatát sommázza belé, de nem az, aki ezt a módot készen átveszi s minden körülmények közt alkalmazza. Eltekintve attól, hogy az itt látható efajta alkotásokat könnyűszerrel lefőzheti a közepes tehetségű üvegfestő is, mi azt látjuk az ily nyárspolgári munkában, amit világszerte sablonnak, akadémikus recipének neveznek. Egy egész falat borítanak el e kiállításban oly képek, amelyeket egy kéztől származóknak mondana minden elfogulatlan néző, pedig azok nagyon különböző műhelyekből valók. Bár semmi közünk ahhoz, hogy ki mily módon akar festeni, mégis meg merjük kockáztatni azt a jövendölést, hogy szerzőik rövid idő múlva maguk is rémülten ott fogják hagyni ezt a polgári festegetést. Az ily átvett formula ugyanis nem ad fejleszthető anyagot. Mindig idegen marad annak a műhelyében, aki nem maga találta ki. S hamar sutba kerül.

E modern tárlatnak van tehát egy akadémikus szakosztálya is. Remélhetőleg nem lesz az sokáig ilyen.

Lyka Károly

Koldusok

Irta TORMAY CÉCILE

Lázár és Barnabás két ősrégi és tekintélyes koldusdinasztiából származott. Elődeik már több nemzedéken át ott koldultak a Duna mentén, a plébánia-templom kapujában s a városi urakon kívül, csak ők dicsekedhettek azzal, hogy apáról-fiúra, vagy száz esztendő óta, semmit sem csináltak.

A két jeles család rossz szemmel nézte egymást: világfölfogásuk sokban különbözött. Lázár elődei inkább zárkóztak voltak s éji szállásukat homályos, szűk sikátorok szegletén ütötték fel, ahol nem látni, hová nyúl a kéz. Barnabás ősei, mint nyílt jellemű urak, mozgal-

mas utcákban háltak, melyekben a tömeg maga takarta el a buvár hajlamot, ami ellenállhatatlanul vonzotta őket a zsebek felé.

A családok vetélkedve törekedtek egymást túlszárnyelni mindenben, még a házasságokban is . . . már ami a hozományt illeti. A hozomány náluk válogatott nyavalyákból állt, amit aztán örökségképpen gyermekeikre és unokáikra hagytak. Így biztosították a nagyreményű koldusnemzedékek jövőjét.

Vakok, sánták, némák, nyavalyatorösek, hülyék és bénák ékesítették a családfát s az üzlet virágzott zavartalanul évtizedeken át.

Ekkor történt, hogy a balsors utolérte a két családot . . . kifogytak a nyavalyákból s Lázár és Barnabás örökség nélkül jöttek a világra . . . Olyan egészségesnek született mind a kettő, mint a makk.

Nagy volt a megdöbbenés. Hogyan fognak ezek a fiúk megélni? . . . ha . . . „nem halhatnak éhen“ . . . Hiába, a szerencsétleneknek dolgozniuk kell!

A két kölyök pedig szemérmetlenül nőtt és erősödött napról-napra s aggódó szülők, hogy elitkolják a csapást, kiadták az üzlettrontó fiúkat más városba.

Barnabás egy kovácshoz került Rév-Komáromba, Lázár egy vargához Győrbe. De bizony a munka sehogyan sem tetszett nekik. Az ő családjukban lenézték az igavonókat s azt tartották, hogy nem a hétköznapiért született az ember a világra, hanem a vasárnapokért — a törekvő koldusnak és zsebmetszőnek pedig minden napja vasárnap lehet.

A két suhanc hamarosan odébb is állt a mesterétől. Szökésük után homály borult pályájukra. Váltakozó rendszerek jártak és . . . ültek minden valamire való városban.

De a zsebmetszés sok veszélyvel és kevés jövedelemmel járt már ekkortájt s Lázár meg Barnabás is megunták végre. Külön-külön buzgólkodtak ugyan, de a honvágy egyszerre fogta el őket.

Hazafelé indultak s útközben Vácott akadtak össze. Alig ismertek egymásra. Sok idő múlt el azóta, hogy szülővárosukból elkerültek.

Lázáról nagy sovány ember lett. Állán ritka, rőt szakáll vöröslött, búbos feje kopasz volt, mint a tenyere s a tekintete szemtelenül keresett mindegyre valamit. Ez az ember még a szemével is lopott . . . Barnabás fejét sámsoni sörény fedte, amely éji szállásának csálhatatlan emlékeül, hol száraz levéllel, hol meg szénával volt tele. A keze ásonak is beillett s a szájának csak a füle állta útját.

Nagyon megörültek a véletlen találkozásnak s úgy ünnepelték meg a véletlent, hogy egyesült erővel betörték egy péküzletbe s aztán együtt töprengtek a hűvösön, hogy miben hibázták el a dolgot. Mindenk a másikat okolta.

Mikor kiszabadultak, már rossz szemmel néztek egymásra, aztán pedig rövidesen halálos ellenségek lettek.

Úgy történt a dolog, hogy érdekházasságot akartak kötni mind a ketten s körülnéztek a városban alkalmas menyasszony után.

Hálójukat egy hatvanesztendő, görbe leányzóra vetették, aki naponta két szopósgyereket bérelt magának s élemedett kora dacára az elhagyott, boldogtalan anya szerepében koldult a két porontyval karján, a székesegyház kapujában.

Üzlete pompásan virágzott s Barnabás és Lázár külön-külön úgy gondolták, hogy ha ez az élelmes hajadon volna az ő élettársuk, urasan eltarthatná őket az alamizsnából. Tevékeny életük után nyugalomra vágytak.

Estende az utca szögletén lesték a menyasszonyjelöltet. Vetélkedve szegődtek hozzá. Sőt Barnabás